

Memo van de gedeputeerde

W.F.C. van Pinxteren

Gedeputeerde Vrije Tijd, Cultuur en Sport, Bestuur en Veiligheid

Onderwerp

SWOT Analyse Cultuur, Sport, Recreatie en
Toerisme in Brabant

Geachte Statenleden,

Via deze memo wil ik u graag in kennis stellen van de SWOT-analyse die wij hebben laten uitvoeren voor Cultuur, Sport, Recreatie en Toerisme in Brabant. De SWOT-analyse is samengesteld aan de hand van feiten en cijfers, trends en ontwikkelingen en inzichten van relevante stakeholders. De SWOT-analyse vindt u in de bijlage.

Met vriendelijke groet,

W.F.C. van Pinxteren

Datum

26 november 2020

Documentnummer

4796765

Aan

Provinciale Staten van
Noord-Brabant

Kopie aan

Van

W.F.C. van Pinxteren

Telefoon

Email

wypinxteren@brabant.nl

Bijlage(n)

1

SWOT-analyse Cultuur, Sport, Recreatie en Toerisme in Brabant

Beleidskader Vrije Tijd, Cultuur en Sport 2021-2023

In onderstaande SWOT-analyse wordt een onderscheid gemaakt tussen een interne en externe analyse. De interne analyse betreft de sterktes en zwaktes. Dit zijn aspecten waar de provincie (overheid) gedeeltelijk invloed op uit kan oefenen door middel van beleid. De externe analyse betreft de kansen en bedreigingen. Kansen en bedreigingen komen van buiten, de provincie kiest in haar beleid hoe hiermee om te gaan. Hieronder vallen ook onderwerpen die buiten de domeinen sport, cultuur en vrijetijdseconomie vallen.

De SWOT-analyse is samengesteld aan de hand van feiten en cijfers, trends en ontwikkelingen en inzichten van relevante stakeholders. Door middel van drie werksessies met experts uit het veld, uitvoeringsorganisaties en kennisinstellingen is de SWOT verfijnd. Belangrijk om op te merken is dat een SWOT analyse inzage geeft in de *meest relevante* sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen, maar niet uitputtend is.

In deze SWOT gaan we specifiek in op cultuur, sport en recreatie en toerisme.

1.1 Interne analyse

Sterke punten

Algemeen:

- Duidelijke identiteit en sterke trots op de eigen provincie. De provincie Noord-Brabant kan worden getypeerd aan de hand van een aantal duidelijke kenmerken, zoals bourgondisch karakter, sterke sociale netwerken, gastvrij en ondernemend en heeft daarmee een heldere identiteit. Bovendien voelen inwoners zich 'Brabander'. De identiteit wordt o.a. versterkt door het aanwezige culturele aanbod en immaterieel en materieel erfgoed.
- Brabant heeft een uitzonderlijke combinatie van kennisintensieve bedrijven en hoogwaardige maakindustrie, onder andere in hightech (waaronder medische technologie en automotive), maintenance, chemie en biobased, logistiek en agrofood. Brabant heeft de ambitie om een top kennis- en innovatieregio te zijn en te blijven.
- Er heerst een sterke doe-mentaliteit in Brabant.
- Werkgelegenheid in de Brabantse vrijetijdssector groeit. De werkgelegenheid gerelateerd aan de vrijetijdssector (cultuur, recreatie, toerisme, sport) is de afgelopen jaren toegenomen in Brabant (pre-corona). Ruim 6 procent van alle banen in Noord-Brabant is te vinden in de sport-, cultuur- en recreatiesector. Daarmee zijn sport, cultuur en recreatie belangrijk voor de Brabantse werkgelegenheid. Qua omvang bv. groter dan de landbouwsector.
- De provincie heeft een gunstige ligging t.o.v. de buurlanden. En het aantal bezoekers uit België en Duitsland groeit (pre-corona).
- Brabanders zetten zich actief in voor de samenleving. Er is sprake van veel sociale participatie en sterk ontwikkelde lokale gemeenschappen. Ook het verenigingsleven is sterk aanwezig.

M.b.t. provinciaal beleid

- De provincie Brabant investeert in de ontwikkeling van nieuwe initiatieven en voorzieningen door ontwikkelfondsen en uitvoeringsorganisaties.

- Er wordt actief ingezet op monitoring door uiteenlopende instrumenten voor verschillende domeinen. De inzichten, feiten en cijfers afkomstig uit deze monitoring vormen een goede basis voor het maken van keuzes en voor het sturen op kwaliteit.
- De provincie loopt voorop ten opzichte van andere provincies in het nadenken over een integraal vrijetijdsbeleid en vrijetijdsindustrie (in de brede zin van het woord). Door deze ambitie worden sectoren al logischerwijs in elkaar 'gehaakt'.

Specifiek:

- Het cultuurbezoek in Brabant is relatief hoog in vergelijking met andere provincies. Daarbij is met name 'laagdrempelig' cultureel bezoek (bioscoop etc.) populair. Tevens neemt het museumbezoek toe.
- Brabant heeft een sterk profiel op het gebied van cabaret en kleinkunst t.o.v. andere provincies in Nederland. Positie 2 in 2018.
- Grote waardering voor het kunst en culturaanbod in Brabant onder eigen inwoners. Negen op de tien Brabanders vindt dat er (ruim) voldoende culturele voorzieningen aanwezig zijn in de provincie.
- Grotere waardering voor de sociale functie van kunst en cultuur in Brabant. De inwoners zijn van mening dat kunst en cultuur in sterke mate bijdraagt aan het welzijn, leefbaarheid en de saamhorigheid.
- In Brabant worden in verhouding tot de rest van Nederland de meeste muziekfestivals georganiseerd, maar zowel landelijk als in Brabant is - na jaren van stijging - het festivalbezoek aan het stabiliseren.
- In Brabant worden ook veel innovatieve festivals als STRP, Playgrounds, Dutch Design Week, GLOW, Dutch Technology Week, Emoves en GraphicDesignFestival georganiseerd.
- De provincie heeft een sterke creatieve industrie. Hierbinnen is design relatief sterk vertegenwoordigd, met een aantal highlights, waaronder het grootste Design event van Noord-Europa: Dutch Design Week. De innovatieve kracht van Brabant is ook terug te zien in de kunst en cultuur en culturele werkplaatsen, zoals het Textiellab, EKWC, Beeldenstorm, Cor Unum, Social Label en BioArt Laboratories.
- Brabant kent in verhouding met de rest van Nederland veel rijksmonumenten in de categorieën Boerderijen, molens en bedrijven, Religieuze gebouwen en Uitvaartcentra en begraafplaatsen.

M.b.t. provinciaal beleid:

- Brabant heeft zich de afgelopen jaren met aantal instrumenten (impulsgelden en Brabant C fonds) onderscheiden om de culturele sector duurzaam te versterken.
- Cultuureducatie krijgt veel aandacht in Brabant.
- Brabant doet het goed op het gebied van talentontwikkeling t.o.v. andere provincies. Talenten uit kunst en cultuur kunnen zich ontplooien in een setting van hubs.
- Aandacht voor publiekswerking in Brabant. Eén van de vier pijlers in het Brabantse regioprofiel 2021-2024 is gericht op het versterken van publiekswerking. Van, door en voor iedereen relevant zijn wordt een steeds belangrijker thema in de culturele sector
- De sportaccommodatiedichtheid en verenigingsdichtheid in (delen van) Brabant is relatief hoog in vergelijking met het landelijk gemiddelde (er zijn ongeveer 5.000 sportverenigingen in Brabant).
- De provincie Noord-Brabant beschikt op het gebied van sport over een groot aantal sportevenementen en een topsport- en talentencentrum (CTO) in Eindhoven en nevenlocatie Den Bosch.

M.b.t. provinciaal beleid:

- Noord-Brabant onderscheidt zich samen met twee andere provincies t.o.v. de rest van Nederland door jaarlijks substantieel te investeren in sport. Andere provincies geven minder uit of investeren alleen incidenteel.
- Brabant onderscheidt zich t.o.v. andere regio's op het gebied van sport met (beleid voor de ontwikkeling van) technologisch innovatieve producten die tot doel hebben om mensen (beter) te laten bewegen.
- Brabant profileert zich sterk op het gebied van urban sports. Er is relatief veel urban sports aanbod op hoog niveau aanwezig in de provincie. Zo zijn internationale urban sports evenementen naar Brabant gehaald. Urban sport is een verzamelnaam voor sporten die ontstaan zijn op straat. Denk aan skateboarden, freerunnen, inline skaten of BMX-en.
- In Brabant is veel aandacht voor inclusief sporten. Sporten is niet voor iedereen vanzelfsprekend.

- Het recreatie aanbod in Brabant is omvangrijk. Hieronder verstaan we o.a. het evenementen aanbod, horeca en attracties.
- Brabant beschikt over een aantal (dagrecreatie) voorzieningen en evenementen met een (inter)nationale uitstraling en bekendheid, zoals de Efteling en Safaripark Beekse Bergen en de Dutch Design Week.
- De verblijfsrecreatie sector in Brabant is zeer omvangrijk. Na Noord-Holland en Gelderland beschikt Brabant over de meeste verblijfsrecreatie voorzieningen in Nederland (11% van het totaal). In totaal telt Brabant bijna 150.000 slaappleaatsen.

M.b.t. provinciaal beleid:

- Er wordt in Brabant actief gewerkt aan het creëren van nieuwe beleefbare iconen, zoals (erfgoed)locaties in relatie tot Vincent van Gogh en de Zuiderwaterlinie om bezoekers te spreiden en meer bezoekers te trekken.
- Er is aandacht voor de problematiek rondom de vitaliteit van vakantieparken in Brabant. Daarvoor is een provinciaal programma opgesteld, waaraan wordt gewerkt.
- Brabant profileert zich goed als aantrekkelijke familiebestemming. In vergelijking met de rest van Nederland heeft Brabant een hoog aandeel aan familievakanties.

Zwakke punten

Algemeen:

- Kwalitatief goede en bereikbare publieke ruimte in Brabant is schaars, met name in het stedelijk gebied. Aan de ene kant is er behoefte aan woningbouw en infrastructuur en aan de andere kant aan groen en vrijetijdsvoorzieningen, in een beperkte ruimte. Dat kan spanningen en frictie opleveren.
- In (toekomstige) krimpggebieden aan de randen van de provincie staat het voorzieningenniveau onder druk, zoals culturele voorzieningen en sportverenigingen, maar ook horeca en retail.
- Het imago van Brabant is in de afgelopen tijd niet altijd positief geweest, denk aan de corona brandhaard en negatieve media-aandacht rondom de intensieve landbouw.

M.b.t. provinciaal beleid:

- De verbinding van de sectoren cultuur, sport en recreatie en toerisme met andere domeinen en maatschappelijke vraagstukken is nog beperkt en kan verder worden versterkt.
- De provincie Noord-Brabant komt uit een politiek-bestuurlijk onrustige periode. De inkomsten uit vermogen staan onder druk o.a. door zeer lage rente en lagere dividenduitkeringen uit de “Essent-gelden”, daardoor wordt deze bestuursperiode de broekriem aangetrokken.
- Voor het binnenhalen van (inter)nationale projecten en evenementen is een stabiele basis nodig. Hier past ook een structurele manier van financieren bij. Een deel van de uitvoeringsorganisaties en instrumentarium wordt nu (deels) incidenteel gefinancierd.

Specifiek:

- De publieke culturele infrastructuur (theaterzalen, musea, podiumkunstbedrijven etc.) en het cultuuraanbod in Brabant zijn qua aantallen bescheiden vergeleken met andere provincies en wat je zou verwachten op basis van inwoneraantal en oppervlakte.
- De cultuurbeoefening in Brabant loopt terug, zoals het bespelen van een instrument, zingen of toneel spelen. En er wordt minder gelezen in Brabant.
- Het cultuurtype ‘hip & happening’ is relatief beperkt vertegenwoordigd in Brabant in vergelijking met het gemiddelde in Nederland. Dit is de groep mensen die kunst en cultuur belangrijk vindt in de samenleving en het als waardevol onderdeel van vrijetijdsbesteding ziet.
- Een deel van de Brabanders, zoals jongeren en de groep hip&happening, gaan in toenemende mate de provincie uit voor cultuurconsumptie, omdat er onvoldoende passend cultureel aanbod te vinden is in de eigen provincie.

- Brabant heeft veel (grote) podia, maar het programma is weinig onderscheidend. Op het gebied van ondernemerschap, uitgezonderd de domeinen design, av en dance, is nog terrein te winnen.
- Brabantse kunst van internationale allure wordt niet overall als Brabants herkend. En eigen inwoners weten weinig van hun internationale culturele toppers.
- Een aantal sportverenigingen in kleine kernen in de provincie Brabant heeft te maken met vermindering van de levensvatbaarheid. Deze verenigingen zijn in de afgelopen jaren geconfronteerd met een daling van het aantal leden.
- Toenemende druk op de georganiseerde verenigingssport. In de totale sportbeoefening neemt de verenigingssport een minder grote plaats in dan voorheen. Door corona wordt dit mogelijk versterkt. Het percentage Nederlanders dat lid is van een sportvereniging is overigens stabiel (+/- 30%).
- Beperkt onderscheidend vermogen sportevenementen Brabant. In Brabant worden veel sportevenementen georganiseerd, maar deze zijn niet per se onderscheidend t.o.v. de rest van Nederland.
- Veel eenmalige sportevenementen hebben relatief beperkte lange termijneffecten.
- De kwaliteit en vitaliteit van (een deel van) het toerisme en recreatie aanbod in Brabant staat onder druk. Door corona wordt dit mogelijk versterkt.
- Een derde deel van het verblijfsrecreatie aanbod in Brabant is 'niet vitaal'. Dit zijn bedrijven die doorgaans weinig investeren, niet uitsluitend afhankelijk zijn van toeristen (zoals tweede woningen parken en parken waar veel sprake is van langdurige verhuur) en daardoor minder gevoelig zijn voor crisissen. De kwaliteit van het aanbod staat daarmee nog verder onder druk.
- Kwetsbaar aanbod door kleinschaligheid. Een relatief groot deel van het cultuur- en recreatie aanbod in Brabant is vrij kleinschalig. Dat maakt het aanbod charmant en aantrekkelijk, maar ook kwetsbaar, omdat kleinschalige bedrijven vaak over beperktere investeringsmogelijkheden, kennis en tijd beschikken.
- De recreatieve draagkracht van delen van de provincie, zoals natuurgebieden (bv. de Biesbosch), staat onder druk. Door corona, toename buitenrecreatie, neemt deze druk mogelijk toe.

1.2 Externe analyse

Kansen

Algemeen

- Vrije tijd wordt steeds belangrijker in onze maatschappij. De hoeveelheid vrije tijd die we tot onze beschikking hebben is niet veranderd de afgelopen jaren en de verdeling qua activiteiten (mediagebruik, sociale contacten onderhouden, sporten etc.) is stabiel gebleven, maar de daadwerkelijke invulling wordt anders, waarbij het individu meer centraal komt te staan. Op een zinvolle manier invulling geven aan 'tijd' wordt dan ook belangrijker, want we multitasken meer. Het gebruik van nieuwe media neemt daarbij toe. Door de opkomst van deze nieuwe media zijn we in staat om ons wereldwijd virtueel te verenigen. Echter zien we als tegenreactie een toegenomen behoefte aan 'uit-staan' om tot rust te komen. Hierbinnen zien we onder andere een groei van natuurbeleving waarbij men onthaast door fietsen en wandelen in de natuur, zie ook het volgende punt. Dat is een kans voor Brabant.
- We trekken er meer op uit. Er worden steeds meer uitstapjes ondernomen in Brabant door eigen inwoners en bezoekers van buiten Brabant. Daarbij is buitenrecreatie (o.a. fietsen en wandelen) het meest populair, gevolgd door uitgaan en recreatief winkelen.
- Meer aandacht voor een kwalitatief goede en gezonde leefomgeving. Er is meer bewustzijn over en belang bij een leefomgeving waar het prettig wonen is en vrije tijd op een goede manier kan worden ingevuld. Een omgeving waarin elkaar ontmoeten en bewegen wordt gefaciliteerd. De rol van cultuur, sport en toerisme en recreatie bij het creëren van een aantrekkelijke en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving is daarmee beter zichtbaar.

- Brabant heeft de ambitie om een top kennis- en innovatieregio te zijn en te blijven. Om die ambitie te realiseren, is het belangrijk dat de kwaliteit van leven hoog is en er voldoende te doen en te beleven is, zodat een aantrekkelijk vestigingsklimaat ontstaat. Een kans voor de domeinen cultuur, sport en vrijetijdseconomie.
- De samenstelling van de bevolking verandert. Er worden steeds minder kinderen geboren, het kindertal per gezin daalt, Brabanders worden op latere leeftijd voor het eerst vader of moeder, er ontstaan meer samengestelde gezinnen en het aantal éénpersoonshuishoudens neemt toe. Dit kan gevolgen hebben voor de vraag naar sport, cultuur, recreatie en toerisme en leiden tot het ontstaan van nieuw aanbod. Dit is zowel een kans voor veel bedrijven en instellingen, maar kan ook een bedreiging zijn.
- De Brabantse samenleving wordt meer divers. De (buitenlandse) migratie wordt steeds meer dé bepalende factor in de groei van de bevolking. Zo telt Brabant circa 100.000 arbeidsmigranten. Dit kan gevolgen hebben voor de vraag naar sport, cultuur, recreatie en toerisme en leiden tot het ontstaan van nieuw aanbod. Ook is er meer aandacht voor de integratie en participatie van arbeidsmigranten in de samenleving. Dit is zowel een kans voor veel bedrijven en instellingen, maar kan ook een bedreiging zijn, mits er niet goed wordt ingespeeld op deze nieuwe groep.
- Opkomst van een nieuwe generatie en daarmee veranderende wensen. De huidige generatie jongeren, Generatie Z (geboren tussen 1995 en 2010, ongeveer 17,5% van de Brabantse bevolking), is een generatie die opgroeit in een volledig digitale wereld. Ze zijn meer open-minded dan voorgaande generaties, hechten waarde aan 'anders zijn', duurzaamheid en ethiek. Generatie Z is de eerste generatie die zich geen leven zonder internet kan voorstellen. De onlinewereld is dan ook nadrukkelijk onderdeel van hun leven. Online en offline lopen in elkaar over. En deze groep heeft dan ook interesse in digitale ontsluiting van activiteiten.
- Steeds groter wordende groep 65-plussers. Die overigens steeds vitaler worden, maar desalniettemin de meeste behoefte hebben aan 'aangepaste' voorzieningen. Maar inclusie gaat verder dan alleen de groep 65+'ers, denk ook aan lage sociaaleconomische status, mensen met een beperking, groepen die vanwege hun achtergrond worden uitgesloten van deelname (diversiteit, migratieachtergrond). Kansen voor het inspielen op veranderende vrijetijdsbehoeften.
- Door digitalisering ontstaan nieuwe vormen van sport, cultuur en recreatie en toerisme die gedeeltelijk fysiek en gedeeltelijk digitaal zijn, denk aan het gebruik van apps bij sporten of e-sports en virtuele 'podia' voor cultuur. Hierdoor ontstaan nieuwe vormen van het beleven van vrije tijd. Het (digitaal) vertellen (storytelling) van verhalen wekt betrokkenheid, verbondenheid en samenhang tussen mensen op. Media en toerisme spelen een belangrijke rol in het bij elkaar brengen van 'content / verhalen' en 'mensen'.
- We zien een grotere belangstelling voor eerlijk, duurzaam, lokaal, gezondheid en het klimaat. Consumenten zijn zich meer bewust van hun consumptiegedrag en levensstijl. Ze kiezen bewuster en verwachten dat bedrijven daarin meegaan.
- Er ontstaan meer publiek-private samenwerkingen en daar komt ook meer aandacht voor (nieuwe verdienmodellen), waardoor initiatieven economisch rendabeler worden én een maatschappelijk belang dienen.
- Het belang van spullen bezitten neemt af; het gaat om gebruik en toegang. Deelplatforms, zoals AirBnB groeien snel, wat enerzijds zorgt voor ondernemerschap en extra inkomsten voor verhuurders, maar anderzijds ook protest oplevert in de samenleving als woonwijken 'overgenomen' worden door toeristen.
- Positieve impact Corona:
  - Toegenomen interesse in lokaal consumeren (kopen, recreëren, vliegschaamte etc.). Mogelijk krijgen we 'meer' vrije tijd i.v.m. meer thuiswerken en minder reistijd. Meer behoefte aan rustige en ruime plekken, trek naar het platteland en een herwaardering voor Nederland als bestemming.
  - We zien wat de impact is van weinig ontmoeting. Eenzaamheid wordt dan ook een zichtbaarder vraagstuk. De mens is een sociaal dier. Voldoende ruimte om elkaar te ontmoeten en met elkaar te genieten van sport, cultuur en leuke dingen doen wordt alleen maar waardevoller.
  - De positieve gevolgen van Corona op langere termijn zijn nog niet te overzien.

Specifiek

- De zichtbaarheid van de maatschappelijke waarde van sport, cultuur en recreatie en toerisme neemt toe. Sport als middel en als belangrijke bijdrage voor een gezond en vitaal Brabant. En de bijdrage van kunst en cultuur aan het algehele welzijn in Brabant en 'zingever'.
- Meer aandacht voor nieuwe vormen van cultuur, verbreding van het culturele aanbod en de culturele doelgroep. Het gaat hier om vormen die nog buiten de huidige definities van cultuur vallen.
- Brabant kan met de huidige innovatiehubs en de kennisinfrastructuur inspelen op de zakelijke markt. Deze kansen doen zich voor binnen zowel de vrijetijdseconomie (zakelijk toerisme) als binnen sport en cultuur.
- In het verlengde daarvan is de betalingsbereidheid en betekenis van evenementen groot. Dat is commercieel gezien een kans, maar ook een kans voor de invulling van vrije tijd van inwoners en bezoekers. Het combineren van verschillende domeinen kan hierin succesvol zijn.
- Opkomst technologische ontwikkelingen. Daar liggen nog veel kansen om (nog) meer onderscheidend te zijn op nationaal en internationaal niveau, bijvoorbeeld qua topsport en topcultuur
- Branchevervaging, festivalisering, thematisering. Cultuur, sport en recreatie en toerisme groeien steeds meer naar elkaar toe, als gevolg van de consument die gaat voor thematisering en gemak: het comfort van veel belevenissen binnen handbereik. Zo zien we dat bruiloften kleine festivals worden, dagattracties vakantieparken bouwen, muziekevenementen sport- en cultuur randprogrammering aanbieden en ergoed een culturele hotspot wordt of urban sports locatie.
- De populariteit van buitenrecreatie (fietsen, wandelen, bezoek aan een natuurgebied) neemt toe.
- Groei inkomend toerisme. De vraag neemt toe, evenals de behoefte aan aanbod en aantrekkelijke bestemmingen o.a. om de druk op de Randstad en populaire bestemmingen, zoals Amsterdam te verlagen (spreiding) en alle regio's te laten profiteren van toerisme. De groeicurve wordt negatief beïnvloed door corona, maar er wordt herstel van het toerisme verwacht.
- Toegenomen aandacht voor waardevol toerisme: toerisme dat streeft naar een goede balans tussen economie en leefbaarheid. Landelijk en provinciaal is hier meer aandacht voor. Een verschuiving van 'meer bezoekers en bestedingen' (focus op economie), naar 'een goede relatie tot de samenleving en kwaliteit van leven' (focus op maatschappelijk belang). Kans voor (krimp)regio's buiten de Randstad, de Brabantse steden (alternatief voor Amsterdam) en het versterken van de aantrekkingskracht van de provincie; extra afzet genereren en daarmee voorzieningen in stand houden.

Bedreigingen

Algemeen

- De veranderende samenleving (door o.a. migratie en vergrijzing) en daarmee veranderende vrijetijdsbehoeften is naast een kans ook een bedreiging, wanneer het aanbod niet aansluit bij de veranderende vraag. Het voorzien in en vervullen van de vrijetijdsbehoeften is belangrijk voor een goed vestigingsklimaat.
- Krimp en verstedelijking, de Brabantse bevolking groeit op dit moment nog, maar in een paar gemeenten is er al sprake van krimp en vanaf 2030 wordt in de hele provincie krimp verwacht m.u.v. de steden. Hierdoor kan het in stand houden van de voorzieningen onder druk komen te staan en komt in de steden mogelijk meer druk op de openbare ruimte (parken, natuurgebieden, infrastructuur) i.v.m. verstedelijking en toegenomen gebruik en een toegenomen vraag.
- Door decentralisatie komt verantwoordelijkheid bij lagere overheden te liggen, hierdoor kan versnippering en inefficiënte ontstaan. Sommige vraagstukken, zoals druk op de openbare ruimte die gemeentegrenzen overstijgen, vragen om een bovenregionale scope.
- Terugtrekkende overheid. Dit heeft o.a. invloed op de beschikbare geldstromen. Sectoren die sterk afhankelijk zijn subsidies komen daardoor onder druk te staan.
- Tweedeling. De maatschappij wordt steeds individualistischer en er ontstaat een zachte tweedeling tussen de 'kansrijken' en 'kansarmen'. Deze laatste groep kenmerkt zich onder andere door lage inkomens, weinig sociale zekerheid en tijdelijke banen. Door de gevolgen van de coronacrisis lijkt de tweedeling verder toe te nemen.

- Sociale cohesie onder druk. De omvang van traditionele instituties (zoals de kerk of lokale vereniging) neemt af. Ondanks dat er nieuwe (digitale) gemeenschappen ontstaan, staat de sociale cohesie onder druk.
- Negatieve impact corona.:
  - Economische gevolgen, zoals krimp van de werkgelegenheid en faillissementen. Maar ook afname van het consumentenvertrouwen wat doorgaans resulteert in een daling van de uitgaven en verschillen tussen burgers op het gebied van vrijetijdsbestedingen worden daardoor mogelijk groter. Daarnaast wordt op vrijetijdsactiviteiten met een financiële component (uit eten gaan, museumbezoek etc.) snel bezuinigd.
  - De gevolgen op langere termijn zijn nog niet te overzien.
  - Naast een economische impact is de verwachting dat corona ook sociaal-maatschappelijk effecten gaat hebben, denk aan effecten op de psychische- en lichamelijke gesteldheid, zoals eenzaamheid.
  - Een andere zorg als gevolg van de coronacrisis is dat met name laagbetaalde arbeidskrachten in de vrijetijdssector hun baan dreigen te verliezen en niet gemakkelijk aan nieuw werk komen in deze tijd.
  - Als gevolg van de coronacrisis staan de rijks- en gemeentelijke begrotingen de komende jaren hoogstwaarschijnlijk onder druk, waardoor minder cofinancieringsbudget beschikbaar komt.

Specifiek

- De aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van de publieke cultuursector staat onder druk. Volgens de Raad voor Cultuur ontstaan in de nabije toekomst een tweetal problemen omtrent de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van cultuur. Allereerst identificeren zij dat de deelname aan traditionele vormen van cultuur (veelal de gesubsidieerde vormen, zoals opera, toneel, ballet, muzieklessen etc.) niet meer zo vanzelfsprekend is. Daarnaast is de samenstelling van het publiek en het aanbod eenzijdig.
- Er is sprake van een relatief scheve verdeling van cultuurgelden tussen stad en platteland. Dit komt door de omvang van culturele voorzieningen in stedelijke gebieden.
- Druk op exploitatie van (gemeentelijke) binnensportaccommodaties neemt toe.
- Druk op vrijwilligers neemt toe. De sport- en cultuur- en erfgoedsector zijn (sterk) afhankelijk van vrijwilligers. Door o.a. bezuinigingen is de vraag naar en de druk op vrijwilligers de afgelopen jaren toegenomen en er worden steeds meer maatschappelijke opdrachten neergelegd bij verenigingen. Daarnaast willen minder mensen zich structureel verbinden aan vrijwilligerswerk.

Geraadpleegde bronnen en gesprekspartners

De SWOT-analyse is samengesteld aan de hand van feiten en cijfers, trends en ontwikkelingen en inzichten van relevante stakeholders. De punten uit de SWOT-analyse zijn een samenstel van onderstaande bronnen en input gesprekspartners en stakeholders.

Algemeen

- Brabant Brand Box, <https://www.brabantbrandbox.com/nl/over-de-regio-brabant/noord-brabant-feiten-cijfers/>
- Buitengewoon Brabants, over binding en identiteit, PON, 2006
- Coronacrisis versnelt trends in detailhandel, Rabobank, 2020: <https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/coronacrisis/detail-en-groothandel/coronacrisis-versnelt-trends-in-detailhandel>
- Databank Provincie Noord-Brabant, <https://brabant.databank.nl/kiosken/index.html>
- Groei en krimp per gemeente, Provincie Noord-Brabant, <https://bevolkingsprognose.brabant.nl/hoofdstuk/groei-en-krimp-gemeente>
- Provincie Noord-Brabant, <https://www.brabant.nl/over-brabant>
- Bestuursakkoord Noord-Brabant 2020 - 2023
- Banen van werknemers naar regio en economische activiteit 2010-2018, CBS, 2019
- Sociale samenhang en scheidslijnen door de ogen van Brabanders, Het PON, april 2017
- De val van de middenklasse? Het stabiele en kwetsbare midden, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), 2017
- Wat is er aan de rand? Over bevolkingskrimp op het Brabantse platteland, BrabantKennis, 2019
- Arbeidsmigratie in Noord-Brabant, Provinciale werkgroep arbeidsmigratie, in samenwerking met Het PON, Brabantse Gemeenten, VNO-NCW Brabant Zeeland, ZLTO, BrabantAdvies, september 2018
- Financiële bijwerkingen van corona: Indicatie van de financiële effecten van de coronacrisis voor gemeenten, Andersson Elffers Felix, juli 2020
- Kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, beleidssignalement maatschappelijke gevolgen coronamaatregelen, Sociaal en Cultureel Planbureau, 9 juli 2020
- Zicht op de samenleving in coronatijd, maatschappelijke effecten corona, Sociaal en Cultureel Planbureau, 18 mei 2020
- Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2019 – NRIT e.a., 2019
- Trends in Nederland 2019, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019
- Scenario's Samenleven 2030: een toekomstverkenning, Futureconsult, april 2019
- Wandelen in coronatijd – Stichting Wandelnet, 2020
- Coronacrisis versnelt trends in detailhandel, Rabobank, 2020: <https://www.rabobank.nl/bedrijven/cijfers-en-trends/coronacrisis/detail-en-groothandel/coronacrisis-versnelt-trends-in-detailhandel>

Vrije tijd

- Alle ballen in de lucht, Tijdsbesteding in Nederland en de samenhang met kwaliteit van leven, Sociaal en Cultureel Planbureau, december 2018
- De sociale staat van Nederland 2018, Sociaal en Cultureel Planbureau, september 2018
- De sociale staat van Nederland 2019, Sociaal en Cultureel Planbureau, september 2019
- Lekker vrij!? Vrije tijd, tijdsdruk en de relatie met de arbeidsduur van vrouwen, Sociaal en Cultureel Planbureau, februari 2016

Sport

- Brabantscan, GGD, 2017
- Continu Vrijetijdsonderzoek tabellenrapport Noord-Brabant, NBTC-NIPO Research, 2020
- Database SportAanbod, Mulier Instituut, 2017
- Evaluatie Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019, BMC, 2019
- Factsheet Evenementen Brabant 2016-2019, Provincie Noord-Brabant, 2020

- Factsheet Uniek Sporten Brabant 2016-2019, Provincie Noord-Brabant, 2020
- Het speelveld van de sport, Nederlandse Sportraad, 2020
- Sportdeelname en accommodatiegebruik in Noord-Brabant, Mulier Instituut, 2014
- Consumentenuitgaven aan sport, 2018, uit NRIT trendrapport 2019, Mulier Instituut
- Factsheet Gezelschap Sport & Bewegen, 2019, uit NRIT Trendrapport 2019, Mulier Instituut
- Scorebord 2019, BrabantSport, 2019
- Sportaccommodaties in Nederland, kaarten en kengetallen, Mulier Instituut, 2016
- Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019, Provincie Noord-Brabant, april 2016
- Sportdeelname en accommodatiegebruik in Noord-Brabant, Mulier Instituut, 2014
- Sportdeelname Index, NOC*NSF, 2019
- Sportverenigingen – Kamer van Koophandel 2018, bewerking Mulier Instituut, geraadpleegd op de website van Sportservice Noord-Brabant, op 15-08-2020
- Zo Sport Nederland, Trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2013-2019, NOC*NSF, 2019
- Brancherapport Sport, KPMG, oktober 2019
- Mulier Instituut, Factsheet Gezelschap Sport & Bewegen, 2019, uit NRIT Trendrapport 2019

Vrijtijdseconomie

- Barometer coronavirus: 4-meting 15-18 mei 2020, Hans de Jong, consultant Leisure Markteffect, mei 2020
- Beleidskader & Uitvoeringsagenda vrijetijdseconomie 2013-2020, Provincie Noord-Brabant, december 2012
- Prof. Dr. Ir. J.T. Mommaas, november 2012, uit Beleidskader & Uitvoeringsagenda vrijetijdseconomie 2013-2020, Provincie Noord-Brabant, december 2012
- Continu Vakantieonderzoek 2012-2018, NBTC-NIPO Research, 2018
- Continu Vrijtijdsonderzoek 2015-2018, NBTC-NIPO Research, 2018
- Monitoringsgegevens vrijetijdseconomie Brabant 2018-2019, NBTC-NIPO Research, 2019
- Provinciale werkgelegenheidscijfers 2015-2019, LISA, 2020
- Statistiek Logiesaccommodaties 2012-2019, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019
- Trendrapport Toerisme, Recreatie en Vrije tijd 2019, NRIT et al., 2020
- Toerisme, de banenmotor, Ecorys, 2010
- Waardevol Toerisme: onze leefomgeving verdient het, Raad voor de Leefomgeving (Rli), september 2019
- Vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie Noord-Brabant, ZKA Leisure Consultants, oktober 2018
- Effect van corona op toerisme en recreatie Brabant – Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd i.o.v. VisitBrabant, juni 2020
- Toekomstscenario's inkomend toerisme 2030 – NBTC Holland Marketing, 2019
- Artikel Pleisureworld, Kijken naar trends tijdens de coronacrisis, mei 2020.
- Artikel Tien trends die het vakantiegedrag van Nederlanders de komende jaren gaan bepalen – Trends & Tourism in Strandmagazine, 2020
- Koninklijke Horeca Nederland, trends en ontwikkelingen, 2020
- Rabobank trendanalyse horeca en recreatie, 2020

Erfgoed

- Beleidskader Erfgoed 2016-2020, de (verbeeldings)kracht van erfgoed, Provincie Noord-Brabant, 2015
- Beweging stimuleren, eerste resultaten ErfgoedLab, DSP-groep, 2019
- Concept Factsheet Religieus Brabant, Kerken, Provincie Noord-Brabant, 2020
- Continu Vrijtijdsonderzoek 2018 Tabellenrapport Noord-Brabant, NBTC-NIPO Research, 2020
- Cultuur en erfgoed in Brabant, de mening van de Brabantse burger, PON, 2016
- De Erfgoedmonitor, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed:
<https://erfgoedmonitor.nl/onderwerpen/erfgoedinteresse-en-erfgoedbeoefening>
- Factsheet Cultureel Erfgoed, Provincie Noord-Brabant, datum onbekend
- Infographic Brabants Erfgoed in cijfers 2016 – Erfgoed Brabant, 2017
- Interactieve monumentenkaart, InBrabant.nl, Provincie Noord-Brabant, geraadpleegd op 15-08-2020

- Toekomst Religieus Erfgoed, voorbeelden uit eigen regio:
<https://www.toekomstreligieuserfgoed.nl/voorbeelden-uit-eigen-regio>
- Tussenevaluatie Beleidskader erfgoed, van ornament naar fundament, Berenschot en Bureau Buiten, November 2018
- Vrijwilligers & erfgoed in Noord-Brabant. Het PON, in opdracht van Erfgoed Brabant, 2017
- Waarde van cultuur 2020, de staat van de culturele sector in Noord-Brabant, PON et al., 2020
- Website BrabantsErfgoed.nl, geraadpleegd op 15-08-2020
- Erfgoedbalans, Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, 2017

Cultuur

- Aantal culturele voorzieningen, CBS in Cultuur en erfgoed in: Brabant, de mening van de Brabantse burger, PON, 2016
- Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur: Raad voor Cultuur, april 2019
- Cultuur en erfgoed in Brabant, de mening van de Brabantse burger, PON, maart 2016
- Cultuur in Beeld, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017
- Cultuuragenda van Brabant voor 2020, Provincie Noord-Brabant, 2013
- De culturele smaak van Brabanders 2020, Een segmentatie van verschillende cultuurtypen in Noord-Brabant, maart 2020
- Factsheet Cultureel Erfgoed, Provincie Noord-Brabant, jaartal onbekend
- Het culturele leven, 10 culturele domeinen gezien vanuit 14 kernthema's, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2018
- Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2015 in Cultuur en erfgoed in Brabant, de mening van de Brabantse burger – PON, 2016
- Provinciale uitgaven aan cultuur, CBS, 2017 in: Cultuur in Beeld, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2017
- Sport en cultuur, patronen in belangstelling en beoefening, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2016
- Toekomstbestendige cultuur, Advies Cultuuragenda van Brabant, PON, 2013
- Waarde van cultuur 2020, de staat van de culturele sector in Noord-Brabant, PON et al., 2020
- Artikel '[Weer klinkt gemor in Brabant over cultuurgeld uit den Haag](#)', BN DeStem, 07-08-2020, geraadpleegd op 29-09-2020.
- Museumjaarcijfers 2018 – Museum Vereniging, 2018
- Samenbouwen aan een sterk kunst- en cultuurklimaat, Regioprofiel Cultuur BrabantStad 2021-2024

Gesprekspartners verkennende gesprekken zomer 2020

- Kristel Zegers, docent Breda University of Applied Sciences (BUAs)
- Peter Kentie, directeur Eindhoven365
- Joks Janssen, kwartiermaker bij Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
- Gerard Rooijackers, cultuurhistoricus en etnoloog
- Eric van Schagen, CEO van SIMAC en voorzitter van VNO-NCW-BZ
- Henk Snier, directeur-bestuurder van Cubiss
- Frans van Dooremalen, directeur Brabant C
- Chris van Koppen en Marieke de Wolf, KunstLoc
- Michel Reinders, directeur BrabantSport

Werksessies oktober 2020

- Met uitvoerend partners: BrabantSport, SSNB, Cubiss, BrabantC, Kunstloc, VisitBrabant, Leisure Ontwikkelingsfonds, Erfgoed Brabant, ZET.
- Kennispartners: PON, BUAS, BrabantAdvies, Mulier Instituut, Derde Ruimte.
- Vertegenwoordiging 'uit het veld': Kunst van Brabant, NOC*NSF, More2Win, Kloosterleven, Van Gogh Brabant, NBTC, Festival Circolo, Mondriaanfonds.

